

İLKÖĞRETİM VE ORTAÖĞRETİM OKULLARININ EĞİTİM PROGRAMLARINDA ÖĞRENME STRATEJİLERİ *

Prof. Dr. Bekir Özer
Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
bozer@anadolu.edu.tr

Özet

Etkili öğrenmenin en önemli ögesi, öğrenmeyi öğrenmedir. Öğrenmeyi öğrenme de, öğrencinin öğrenmelerinde yararlanabileceği çeşitli öğrenme stratejilerini kapsar. Öğrenciler, okullarda etkili öğrenmeyi gerçekleştirebilmek için öğrenme stratejilerini öğrenme ve kullanma gereksinmesi içindedirler. Bu araştırmada ilköğretim okulları ile liselerin eğitim programlarında öğrenme stratejilerinin öğretimine yeterince yer verilip verilmediğinin saptanması amaçlanmıştır. Araştırma, 2001-2002 öğretim yılında Eskişehir'deki okullarda görev yapan 349 öğretmenin anket aracılığıyla görüşleri alınarak gerçekleştirilmiştir. Toplanan verilerin çözümlenmesi sonunda, ilköğretim okulları ile liselerin eğitim programlarında öğrenme stratejilerinin öğretimine az yer verildiği, öğretmenlerin okullarda öğrencilere öğrenme stratejilerini öğretmenin yararlı ya da gerekli olacağını düşündükleri, öğretmenlerin öğrenme stratejilerini etkili biçimde öğretebilecek düzeyde yeterli olmadıkları ve öğrenme stratejileriyle ilgili olarak düzenlenecek bir hizmet içi eğitim programına katılmaya gereksinme duydukları ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler

Öğrenmeyi öğrenme, öğrenme stratejileri,
öğrenme stratejilerinin öğretimi.

* Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi tarafından düzenlenen (29-31 Mayıs 2002) 2000'li Yıllarda Öğrenme ve Öğretme Birinci Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuştur.

LEARNING STRATEGIES IN THE CURRICULA OF ELEMENTARY AND SECONDARY SCHOOLS

Prof. Dr. Bekir Özer
Anadolu University Faculty of Education
Department of Educational Sciences
bozer@anadolu.edu.tr

Abstract

Learning to learn is a very important component of effective learning and it includes learning strategies. Students need to learn and use learning strategies for effective learning in schools. In this research it was aimed to identify whether learning strategies have been taught to students sufficiently or not in elementary and secondary schools. The research was carried out with a sample of 349 teachers teaching in those schools in Eskişehir during the academic year of 2001-2002. The data were collected by means of a questionnaire. The results indicated that learning strategies were taught insufficiently in schools, teachers believed it was useful or necessary to teach learning strategies, teachers declared that they had not enough knowledge about learning strategies in order to be able to teach them effectively and they were eager to participate in an inservice training program about learning strategies.

Keywords

Learning to learn, learning strategies,
teaching of learning strategies.

GİRİŞ

Yirmi birinci yüzyılın başlangıcında bilim ve teknolojiadaki değişimler, toplumsal düzlemde hızla artan bilgi gereksinmesi, tüm dünyada ilköğretim okulundan üniversiteye dek okulların eğitim programlarında da değişimleri zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda eğitim programlarında çağın gereği olarak öğrencilere daha yoğun bilginin daha ileri düzeylerde, bilgi edinmenin yanı sıra bilgi kullanmayı ve bilgi üretmeyi sağlar biçimde kazandırılması amaçlanmaktadır. Ancak, okullarda bunun gerçekleştirilebilmesi, büyük ölçüde öğrencilerin etkili öğrenme yeterliliğine sahip olmaları ile olanaklıdır.

Etkili öğrenme, öğrencinin planlama, izleme ve yansıtma süreçleriyle ilgili biliş bilgisini etkin olarak kullanmasını gerektiren öğrenmedir (Akt.: Watkins ve ötekiler, 2000, s.96). Etkili öğrenmede öğrenci bilginin işlenmesine dönük süreçleri bilir ve onları işe koşar. Sürekli etkin olan öğrenci, sahip olduğu biliş bilgisi ile kendi öğrenmelerini kendisi denetleyebilir ve yönlendirebilir. Kısacası, etkili öğrenmede öğrenci öğrenme sürecini bilinçli olarak ve öğrenmeyi kolaylaştırıcı ve kalıcılaştırıcı yollarla gerçekleştirir.

Etkili öğrenme yeterliliğinin kazandırılmasında ve geliştirilmesinde dört ana öge ya da süreçten yararlanır. Bunlar etkin öğrenme, işbirliği yaparak öğrenme, öğrenme sorumluluğu edinme ve öğrenmeyi öğrenmedir (Watkins ve ötekiler, 2000, s.97). Bunlardan öğrenmeyi öğrenme, etkili öğrenmenin özünü oluşturur. Öğrenmeyi öğrenme de, öğrenmede yararlanılan çok çeşitli öğrenme stratejilerini kapsar.

Öğrenme Stratejileri

Öğrenme stratejisi, farklı biçimlerde ele alınıp tanımlanmakla (Derry, 1989; Weinstein ve Mayer, 1986) birlikte, en yalın tanımla, bireyin kendi kendine öğrenmesini kolaylaştıran tekniklerin her biridir. Öğrenme stratejileriyle öğrencinin bilgiyi işleyerek ve kalıcı biçimde öğrenmesini sağlamak amaçlanır. Bu nedenle, öğrenme stratejileri öğrencinin duyuşsal durumu ile -öğretilecek- yeni bilgiyi seçme, edinme, örgütleme ve bütünleştirme biçimini etkilemesi beklenen davranış ve düşüncelerden oluşur (Weinstein ve Mayer, 1986). Öğrenme stratejileri, satır altı çizmeden kendini değerlendirmeye dek uzanan büyük bir çeşitlilik gösterir.

Öğrenme stratejileri, öğrencinin kolay ve kalıcı öğrenmesini sağlamanın yanı sıra önemli sayılabilecek başka işlevleri de yerine getirir. Bunların başlıcaları şöyle sıralanabilir:

- Öğrenciyi bilinçli öğrenici durumuna getirir.
- Öğrencinin öğrenmedeki verimliliğini artırır.
- Öğrenciye bağımsız öğrenebilme niteliği kazandırır.
- Öğrencinin isteyerek ve zevk alarak öğrenmesine yardım eder.
- Öğrencinin okul sonrası öğrenmelerine temel hazırlar.

Öğrenme stratejileri, değişik araştırmacılar tarafından değişik biçimlerde sınıflandırılmıştır. Bunlardan en yaygını Weinstein ve Mayer (1986) tarafından yapılmış olan sınıflandırmadır. Bu sınıflandırmada öğrenme stratejileri sekiz grupta toplanmıştır. Ancak bunların ilk üçü “temel” ve “karmaşık” öğrenmeler için ayrı ayrı ele alınmıştır. Bu ayırma göz ardı edildiğinde öğrenme stratejilerinin beş grup altında toplandığı kabul edilebilir. Buna göre, öğrenme stratejileri şu adlarla sınıflandırılmıştır:

- Yineleme Stratejileri
- Anlamlandırma Stratejileri
- Örgütlenme Stratejileri
- Anlamayı İzleme Stratejileri
- Duyuşsal Stratejiler

Yineleme stratejileri, öğrencinin bilgiyi seçmesini ve edinmesini sağlamaya dönük stratejilerdir. Bu stratejilerde temel etkinlik, zihinsel yinelemedir. Olduğu gibi hatırlanması istenen bilgilerin öğrenilmesinde bu stratejiler etkilidir. Aynen yineleme, liste ezberleme, sesli okuma, değiştirmeden yazma, satır altı çizme, yineleme stratejilerine örnektir.

Anlamlandırma stratejileri, bilgi birimleri arasında ilişki kurarak anlamlı öğrenmeyi sağlamaya dönük stratejilerdir. Öğrenci, bu stratejilerle, öğrenmeyi amaçladığı yeni bilgiyi, daha önce öğrendiği ve uzun süreli belleğinde varolan bilgilerle birleştirerek, ona anlam yükleyerek öğrenir. Bu ilişkilendirmeyi yaparken, öğrenci, anlamlandırmayı sağlayan zihinsel imgeler ya da sözel yapılar, cümleler kullanır. Zihinsel imge oluşturma, cümlede kullanma, başka sözcüklerle anlatma, ilişkilendirme, özetleme, benzetim yaratma, not alma, soru yanıtlama, anlamlandırma stratejilerinden kimileridir.

Örgütlenme stratejileri, öğrenilecek bilgilerin yeniden düzenlenip yapılandırılarak öğrenilmesini sağlamaya dönük stratejilerdir. Bu stratejilerle öğrenmede de, anlamlandırma stratejilerinde olduğu gibi, anlamlandırmaya önem verilir. Kümelenendirme ya da sınıflandırma, ana çizgileri çıkarma, bilgi şeması oluşturma, aşamalı yapı oluşturma, çizelgeleştirme, örgütlenme stratejileri arasında yer alır.

Anlamayı izleme stratejileri, öğrencinin kendi öğrenmelerini düzenlemesine, denetlemesine ve yürütmesine yön veren stratejilerdir. Anlamayı izleme, öğrencilerin biliş bilgisine sahip olmalarını gerektirir. Sorunu belirleme, çalışmasını planlama, kendini sorgulama, kendini değerlendirme, hata düzeltme birer anlamayı izleme stratejisidir.

Duyuşsal stratejiler, “öğrenmede güdüsel ve duygusal engelleri kaldırmaya yardım eden” stratejilerdir (Senemoğlu, 1997, s. 574). Öğrenci, kimi zaman, öğrenmeleri sırasında dikkatini toplayamama, olumsuz tutumlara sahip olma, sınav kaygısı duyma gibi duuşsal nitelik taşıyan sorunlarla karşılaşır. Bu sorunlar onun öğrenmelerinde güçlük yaratabilir, hatta öğrenmesine engel oluşturabilir. Öğrenci bu engelleri duuşsal stratejilerden yararlanarak aşabilir ve kendisi için öğrenmeyi sağlayıcı koşulları sağlayabilir. Dikkat toplama, güdülemeyi sağlama ve koruma, gü-

ven artırma, kaygıyla baş etme, zamanı etkili kullanma ile ilgili stratejiler duyuşsal stratejilerin başında gelir.

Problem

Türkiye’de, günümüzde, ilköğretimden yükseköğretime tüm eğitim basamaklarında yer alan okulların çok büyük bir bölümünde öğretmen-merkezli öğretim yaklaşımının egemenliği sürmektedir. Bu yaklaşıma bağlı olarak derslerde öğrenciler bilgileri “hazır alma” ve öğrenmeleri öğretmen-yönetimli olarak gerçekleştirme alışkanlığına sahiptirler. Başka bir deyişle, öğrenciler öğrenmede etkin değillerdir. Bu da onları yüzeysel, kısıtlı ve geçici öğrenmelere götürmektedir. Oysa, bilgi edinmeye, bilgiyi kullanmaya ve yeni bilgi üretmeye dönük ileri düzeydeki ve kalıcı bilişsel öğrenmeler ancak etkili öğrenme ile gerçekleşebilmektedir. Bu nedenle, gerek ilköğretim okulları ve liselerde, gerekse üniversitelerde öğrenciler etkili öğrenme yeterliliğine sahip olma gereksinmesi içindedirler. Bu da onların öncelikle öğrenmeyi öğrenmelerini, daha açık bir deyişle değişik öğrenme stratejilerini geliştirmelerini gerekli kılmaktadır. Nitekim, değişik eğitim basamaklarındaki okul öğrencileri üzerinde yapılan çeşitli araştırmalarda öğrencilerin bu gereksinme içinde oldukları ortaya çıkmıştır (Somuncuoğlu ve Yıldırım, 2000; Talu, 1997; Öztürk, 1995; Özer, 1993; Erden ve Demirel, 1993; Küçükahmet, 1987).

Hangi eğitim basamağında olursa olsun, öğrencilerin öğrenme stratejileriyle ilgili eğitim gereksinmeleri, en iyi biçimde ve doğal olarak, okulların eğitim programları kapsamında karşılanabilir. Eğitim programlarında yer alan derslerde öğrencilere ders konularının yanı sıra öğrenme stratejilerinin öğretimi de yapılabilir. Ayrıca, ders dışında da öğrenme stratejilerinin öğretimine dönük kurs ya da seminerler düzenlenebilir. Böylece öğrencilerin öğrenme stratejilerini öğrenmeleri sağlanabilir. Ancak, öğrencilerin öğrenme stratejilerini etkili biçimde öğrenebilmeleri için onlara bunu sağlayacak olan ders öğretmenleri ya da öğretim elemanlarının öğrenme stratejileri konusunda yeterli bilgi ve beceriyle donanık olmaları gereklidir.

Türkiye’de ilköğretim ve ortaöğretimde okulların eğitim programlarında öğrenme stratejilerinin öğretimine çok az ve düzensiz biçimde yer verildiği gözlenmektedir. Bu konu ile ilgili doyurucu bilgilere ve araştırmalara da rastlanmamıştır. Oysa, okullarda öğrenme stratejilerinin öğretimini yerleştirebilmek ve geliştirebilmek için eğitim programlarında öğrenme stratejilerinin öğretimine yer verilip verilmediği, veriliyorsa öğretimin nasıl gerçekleştirildiği, öğretmenlerin bu konudaki yeterliliklerinin ne düzeyde olduğu ile ilgili bilgilere gereksinme vardır. Bu araştırma, böyle bir gereksinmeden doğmuştur.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, ilköğretim okulları ile liselerin eğitim programlarında öğrenme stratejilerinin öğretimine etkili biçimde yer verilip verilmediğini saptamaktır. Bu amaca dönük olarak araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

- Okullarda öğrencilere ders dışında öğrenme stratejilerinin öğretimine dönük eğitim veriliyor mu?
- Öğretmenler, derslerinde öğrenme stratejilerinin öğretimine yer veriyorlar mı?
- Öğretmenler, öğrencilere derslerde öğrenme stratejilerini öğretmek için nasıl bir yol izliyorlar?
- Öğretmenler, öğrencilere öğrenme stratejilerini öğretmenin yararlı olacağını düşünüyorlar mı?
- Öğretmenler, öğrenme stratejileri ile ilgili ne tür bir eğitim almışlardır?
- Öğretmenler, öğrenme stratejileri konusunda kendilerini ne ölçüde yeterli buluyorlar?
- Öğretmenler, kendileri için düzenlenecek öğrenme stratejileriyle ilgili bir hizmet içi eğitim programına katılmayı düşünüyorlar mı?

YÖNTEM

Araştırma, tarama türünde bir desen kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu desen çerçevesinde, ilköğretim okulları ile liselerin eğitim programlarında öğrenme stratejilerinin öğretimine yer verilip verilmediği, öğretmenlerin öğrenme stratejileriyle ilgili yeterlilik durumları, öğretmenlerden sağlanan bilgilerle belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın çalışma evreni, 2001-2002 öğretim yılında Eskişehir il merkezindeki ilköğretim okulları ve liseler ile bu okullarda görev yapan öğretmenlerdir. Araştırmanın örneklemini, çalışma evrenindeki okulların ve bu okullarda görev yapan öğretmenlerin %10'u alınarak yansız atama yoluyla belirlenmiştir. Buna göre örneklem, 14'ü ilköğretim okulu, 11'i genel lise, 3'ü meslek lisesi olmak üzere 28 okul ve 79'u sınıf öğretmeni, 270'i dal öğretmeni olmak üzere 349 öğretmenden oluşmuştur.

Çizelge 1'de görüldüğü gibi, öğretmenlerin yarısı kadınlardan (%49.6), öteki yarısı da erkeklerden (%50.4) oluşmaktadır. Görev yaptıkları okul bakımından öğretmenlerin yaklaşık yarısı ilköğretim okullarında (%48.4), geri kalanlar da genel liselerde (%31.3), meslek liselerinde (%12.9) ve Anadolu ve Fen liselerinde (%7.4) görev yapmaktadır. Okullarda yürüttükleri görev bakımından ise, öğretmenlerin tamamına yakını öğretmen (%95.7), geri kalan çok küçük bir grup ise yöneticidir (%4.3). Örneklemdaki öğretmenlerin en büyük bölümünü sınıf öğretmenleri (%22.6) oluşturmaktadır. Bunu Türkçe / Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri (%16.4), Sosyal Bilimler (Sosyal Bilgiler, Tarih, Coğrafya, Felsefe Grubu) öğretmenleri (%14), Matematik öğretmenleri (%12.6), Fen Bilimleri (Fen Bilgisi, Fizik, Kimya, Biyoloji) öğretmenleri (%12.4), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Meslek Dersleri öğretmenleri (%12) ve Yabancı Dil (İngilizce, Almanca, Fransızca) öğretmenleri (%10) izlemektedir.

Çizelge 1.Örneklemedeki öğretmenlerin kişisel özellikleri

Özellik	f	%
Cinsiyet		
Kadın	173	49.6
Erkek	176	50.4
Görev Yapılan Okul		
İlköğretim Okulu	169	48.4
Genel Lise	109	31.3
Meslek Liseleri	45	12.9
Anadolu ve Fen Liseleri	26	7.4
Görev		
Öğretmen	334	95.7
Yönetici	15	4.3
Öğretmenlik Dalı		
Sınıf Öğretmenliği	79	22.6
Türkçe / Türk Dili ve Edebiyatı	57	16.4
Matematik	44	12.6
Sosyal Bilimler	49	14.0
Fen Bilimleri	43	12.4
Din kültürü ve Ahlak B. ve Meslek Dersleri	42	12.0
Yabancı Dil	35	10.0
En Son Bitirilen Okul		
Eğitim Yüksekokulu ve Açıköğretim F. (EÖP)	48	13.8
Eğitim Fakültesi	96	27.5
Eğitim Enstitüsü	58	16.6
Fen-Edebiyat Fakültesi	56	16.0
Açıköğretim F. (LTP)	59	16.9
Yükseköğretim Okulu ve Yüksek İslam Ens.	32	9.2
Mesleki Deneyim		
5 yıl ve daha az	34	9.7
6-10 yıl	50	14.3
11-15 yıl	60	17.3
16-20 yıl	56	16.0
21-25 yıl	111	31.8
26 yıl ve daha çok	38	10.9

n=349

En son bitirdikleri okul ya da program bakımından öğretmenlerin en büyük bölümü Eğitim Fakültesi (%27.5) çıkmıştır. Geri kalan öğretmenlerin büyük bir bölümü de -aynı oranlarda olmak üzere- Açıköğretim Fakültesi Lisans Tamamlama Programı (%16.9), Eğitim Enstitüsünü (%16.6) ve Fen-Edebiyat Fakültesini (%16) bitirmişlerdir. Öğretmenlerin küçük bir bölümü Eğitim Yüksekokulu ve Açıköğretim Fakültesi Eğitim Ön lisans Programı (%13.8), çok küçük bir bölümü de Yüksek Öğretim Okulu ve Yüksek İslam Enstitüsü (%9.2) çıkmıştır. Mesleki deneyim açısından ise, öğretmenlerin en büyük bölümü 21-26 yıl ve daha çok

(%42.7), ona yakın büyüklükte bir bölümü 11-20 yıl arasında (%33.3) öğretmenlik deneyimine sahiptirler. Geri kalan daha küçük bir öğretmen grubu ise 5 yıldan az – 10 yıl arasında (%24) öğretmenlik yapmışlardır.

Araştırmanın verileri, bu araştırma için hazırlanmış bir anketle toplanmıştır. Anketin eğitim programları ve öğretim alanında çalışan altı öğretim üyesinden oluşan bir uzman grubun görüşüne dayalı olarak geçerliği saptanmıştır. Ayrıca, anket 20 kişilik bir öğretmen grubuna uygulanarak ön denemeden geçirilmiştir. Bu çalışmalar doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılarak ankete son biçimi verilmiş ve uygulamaya hazır duruma getirilmiştir.

Araştırma anketi iki bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde araştırmaya katılan öğretmenlerin kişisel özelliklerini belirlemeye dönük altı maddeye yer verilmiştir. İkinci bölümde ise, önce öğrenme stratejileri kavramının açıklandığı ve örneklendiği bir bilgi sunulmuş, ardından öğrenme stratejilerinin okullarda öğretimine dönük nelerin yapıldığını sorgulayan yedi soruya yer verilmiştir.

Verilerin çözümlenmesinde istatistiksel teknik olarak frekans ve yüzde ile kaykare testinden yararlanılmış, çözümlenmeler SPSS programı kullanılarak yapılmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu araştırmada ilköğretim okulları ile liselerin eğitim programlarında öğrenme stratejilerinin öğretimine yeterince yer verilip verilmediği, bu okullarda görev yapan öğretmenlerin sorulan sorulara verdikleri yanıtlarla belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda öğretmenlere, ilk olarak, okullarında derslerin dışında öğrenciler için öğrenme stratejilerinin öğretimini amaçlayan kurs, seminer ya da toplantılar düzenlenip düzenlenmediği sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri yanıtların çözümlenmesi sonunda elde edilen değerler Çizelge 2'de verilmiştir. Çizelge 2'de görüldüğü gibi, öğretmenlerin %7.7'si oldukça çok, %55.9'u da kimi zaman ders dışında öğrenciler için öğrenme stratejilerinin öğretimine dönük kurs, seminer ya da toplantıların düzenlendiğini belirtmişlerdir. Buna karşılık, öğretmenlerin %36.4'ü ise okullarında bu tür etkinliklere hiç yer verilmediğini açıklamışlardır. Bu değerlere dayalı olarak, okulların büyük bir bölümünde kurs, seminer ya da toplantılar yapılarak öğrencilere ders dışında öğrenme stratejilerine dönük eğitim verildiği, ancak bunun oldukça az yoğunlukta bir eğitim olduğu söylenebilir.

İlköğretim okullarıyla liselerde görev yapan öğretmenlerin görüşleri arasında -başka bir deyişle, ilköğretim okullarıyla liselerde ders dışında verilen eğitimin yoğunlukları arasında- gözlenen farklılığın, yapılan kaykare sınaması ile, anlamlı olmadığı saptanmıştır.

Çizelge 2. Öğrencilere ders dışında öğrenme stratejilerine dönük eğitim verilmesi durumu

Okul	Oldukça Çok		Kimi Zaman		Hiç		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
İlköğretim Okulları	16	9.5	98	58.0	55	32.5	169	100.0
Liseler	11	6.1	97	53.9	72	40.0	180	100.0
Toplam	27	7.7	195	55.9	127	36.4	349	100.0

Sd=2 X²=2.86 P>.05

Araştırmada ikinci olarak, öğretmenlere derslerde öğrenme stratejilerinin öğretilmesine yer verip vermedikleri sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri yanıtların çözümlenmesi ile elde edilen veriler Çizelge 3'te verilmiştir.

Çizelge 3'te görüldüğü gibi, ilköğretim okullarıyla liselerdeki öğretmenlerin %20.9'u oldukça çok, %74.5'i de kimi zaman derslerinde öğrenme stratejilerinin öğretilmesine yer verdiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin geri kalan %4.6'sı ise derslerinde öğrenme stratejilerinin öğretilmesine hiç yer vermediklerini belirtmişlerdir. Bu verilerden, okullarda öğretmenlerin tamamına yakınının derslerinde öğrencilerine öğrenme stratejilerini öğrettiği; ancak bunu yapan öğretmenlerin büyük bir bölümünün öğrenme stratejileri öğretilmesine yer verme sıklıklarının oldukça düşük olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgu, Öztürk'ün (1995) öğretmenlerin öğrenme stratejilerini "vurgulama" (öğretme) durumlarının düşük olduğunu gösteren araştırma bulgusuyla da benzerlik göstermektedir.

Çizelge 3. Öğretmenlerin derslerinde öğrenme stratejilerinin öğretilmesine yer verme durumları

Okul	Oldukça Çok		Kimi Zaman		Hiç		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
İlköğretim Okulları	36	21.3	125	74.0	8	4.7	169	100.0
Liseler	37	20.6	135	75.0	8	4.4	180	100.0
Toplam	73	20.9	260	74.5	16	4.6	349	100.0

Sd=2 X²=0.05 p>.05

İlköğretim okulu öğretmenleri ile lise öğretmenlerinin, derslerinde öğrenme stratejilerinin öğretilmesine verdikleri yoğunluklar arasında gözlenen çok küçük farklılığın, yapılan kaykare sınaması sonunda, anlamlı olmadığı belirlenmiştir.

Öğretmenlere, ikinci soruya dayalı olarak, derslerinde öğrencilere öğrenme stratejilerini öğretmek için nasıl bir yol izledikleri sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri yanıtların çözümlenmesi ile Çizelge 4'teki değerler elde edilmiştir.

Çizelge 4. Öğretmenlerin öğrenme stratejilerinin öğretimi için izledikleri yollar

Okul	Birkaç saatte bilgi verme		Konu işlerken açıklama		Yararlı olacağını söyleme		Hiçbir şey yapmama		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İlköğretim Okulları	20	11.8	127	75.1	14	8.4	8	4.7	169	100.0
Liseler	14	7.8	122	67.8	36	20.0	8	4.4	180	100.0
Toplam	34	9.7	249	71.3	50	14.3	16	4.6	349	100.0

Sd=3 X²=10.50 P<.05

Çizelge 4'te görüldüğü gibi, öğretmenlerin %71.3'ü öğrencilere öğrenme stratejilerini ders konularını işledikleri sırada açıklayarak öğrettiklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra, öğretmenlerin %9.7'si de derslerinin birkaç saatinde öğrencilere öğrenme stratejileriyle ilgili bilgi verdiklerini belirtmişlerdir. Bunlara karşılık, öğretmenlerin %14.3'ü öğrenme stratejilerini öğrencilere öğretmeyip stratejileri kullanmanın öğrenmelerine yarar sağlayacağını söylemekle yetindiklerini açıklamışlardır. Öte yandan, öğretmenlerin %4.6'sı da derslerinde öğrenme stratejilerinin öğretimine hiç yer vermediklerini belirtmişlerdir. Elde edilen bu değerler, öğretmenlerin büyük bölümünün öğrencilere öğrenme stratejilerini ders konularını işlerken öğretmeyi tercih ettikleri, ancak bunu -bir önceki bulguya dayalı olarak- az uyguladıkları izlenimini vermektedir.

İlköğretim okulu öğretmenleriyle lise öğretmenlerinin bu konudaki görüşleri arasında gözlenen farklılığın, kaynak sınıması sonunda anlamlı olduğu anlaşılmıştır. Buna göre, ilköğretim okulu öğretmenlerinin öğrenme stratejilerinin öğretiminde farklı yollar izledikleri söylenebilir. Lise öğretmenleri, ilköğretim okulu öğretmenlerinden farklı olarak, öğrencilere öğrenme stratejilerini öğrenmelerinde kullanmalarının yararlı olacağını söylemişlerdir.

Öğretmenlere, dördüncü olarak, öğrencilerin ders çalışma ve öğrenmelerini verimli kılmak için onlara öğrenme stratejilerini öğretmenin ne ölçüde yararlı olacağı sorulmuştur. Öğretmenlerin bununla ilgili verdikleri yanıtların çözümleme sonuçları Çizelge 5'te verilmiştir.

Çizelge 5. Öğretmenlerin öğrencilere öğrenme stratejilerinin öğretilmesini yararlı bulma dereceleri

Okul	Oldukça Çok		Biraz		Hiç		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
İlköğretim Okulları	135	79.9	32	18.9	2	1.2	169	100.0
Liseler	149	82.8	31	17.2	-	-	180	100.0
Toplam	284	81.4	63	18.1	2	0.6	349	100.0

Çizelge 5'te görüldüğü gibi, öğretmenlerin %81.4'ü öğrenme stratejilerini öğrencilere öğretmenin oldukça çok yararlı olacağını, %18.1'i de biraz yararlı olacağını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin yalnız 2'si öğrenme stratejilerini öğretmeyi gerekli bulmadıklarını açıklamışlardır. Bu sonuçlar, öğretmenlerin tamamının öğrenme stratejilerinin okullarda öğretilmesinin gerekliliğine, çok büyük bir bölümünün de bunun oldukça çok gerekli olduğuna inandıklarını göstermektedir.

Öğretmenlere, beşinci olarak, öğrenim ve öğretmenlik yaşamları sırasında öğrenme stratejileri ve onların öğretimi ile ilgili ne tür bir eğitim aldıkları sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtların çözümü ile elde edilen değerler Çizelge 6'da verilmiştir.

Çizelge 6. Öğretmenlerin öğrenme stratejileri ile ilgili aldıkları eğitimin niteliği

Okul	Ders alma		Kursa katılma		HİE'ye katılma		Kitaptan öğrenme		Hiç		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İlköğr.Ok.	58	34.3	9	5.3	29	17.2	55	32.5	18	10.7	169	100.0
Liseler	89	49.4	2	1.1	23	12.8	36	20.0	30	16.7	180	100.0
Toplam	147	42.1	11	3.2	52	14.9	91	26.1	48	13.8	349	100.0

Sd=4 X²=18.32 P<.05

Ders alma: Yükseköğretimde ders olarak alma

Kursa katılma: Yükseköğretimde kursa katılma

HİE'ye katılma: Öğretmenlikte hizmet içi eğitime katılma

Kitaptan öğrenme: Kitaplardan okuyarak öğrenme

Hiç: Hiçbir eğitim almama

Çizelge 6'da görüldüğü gibi, öğretmenlerin %42.1'i yükseköğrenimleri sırasında öğrenme stratejileriyle ilgili ders aldıklarını, %3.2'si yine yükseköğrenimleri sırasında kısa süreli kurslara katıldıklarını belirtmişlerdir. Öte yandan, öğretmenlerin %14.9'u öğretmenliğe başladıktan sonra öğrenme stratejileriyle ilgili hizmet içi eğitim programına katıldıklarını açıklamışlardır. Öğretmenlerin %26.1'i de öğrenme stratejilerini konuyla ilgili çeşitli kitapları okuyarak öğrendiklerini açıklamışlardır. Bunlara

karşılık, öğretmenlerin %13.5'i öğrenme stratejileriyle ilgili belirli hiçbir eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Bu verilere göre, öğretmenlerin çok büyük bir bölümünün öğrenimleri ya da öğretmenlikleri sırasında öğrenme stratejileri ile ilgili değişik biçimlerde eğitim aldıkları anlaşılmaktadır. Elde edilen bu bulgu ile Babadoğan'ın (1996) öğretmenlerin büyük bölümünün gerek hizmet öncesi gerekse hizmet içi eğitim programlarında "öğrenme-öğretme kuram ve stratejileri"yle ilgili bir eğitim almadıkları yönündeki araştırma bulgusu birbiriyle çelişir niteliktedir.

İlköğretim okullarıyla liselerde görev yapan öğretmenlerin öğrenme stratejileriyle ilgili aldıkları eğitimin türleri arasında gözlenen farklılıkların kaykare sınaması ile anlamlı olduğu belirlenmiştir. Buna dayanarak, öğrenme stratejilerini ilköğretim okulu öğretmenlerinin daha çok kitaplardan okuyarak ve hizmet içi eğitim programlarına katılarak, lise öğretmenlerinin de yükseköğrenimleri sırasında ders alarak öğrendikleri söylenebilir.

Beşinci soruya dayalı olarak, öğretmenlere öğrenme stratejileri konusunda öğrencilere etkili yardımda bulunabilmek için kendilerini ne ölçüde yeterli buldukları sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtların çözümlenmesi ile Çizelge 7'deki veriler elde edilmiştir.

Çizelge 7. Öğretmenlerin öğrenme stratejileri konusunda kendilerini yeterli bulma dereceleri

Okul	Oldukça Çok		Biraz		Hiç		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
İlköğretim Okulları	62	36.7	103	60.9	4	2.4	169	100.0
Liseler	57	31.7	119	66.1	4	2.2	180	100.0
Toplam	119	34.1	222	63.6	8	2.3	349	100.0

Çizelge 7'de görüldüğü gibi, öğrenme stratejileri konusunda öğrencilere etkili yardımda bulunabilmek için öğretmenlerin %63.6'sı biraz, %34.1'i de oldukça çok düzeylerinde kendilerini yeterli bulduklarını belirtmişlerdir. Buna karşılık, öğretmenlerin %2.3'ü de kendilerini hiç yeterli bulmadıklarını açıklamışlardır. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık tümünün kendilerini yeterli bulmalarına karşılık, büyük bir bölümünün (%65.9) öğrenme stratejileri konusunda etkili bir öğretimi sağlayacak düzeyde yeterli olmadıkları izlenimi edinilmektedir.

Öğretmenlere, son olarak, öğrenme stratejileriyle ilgili olarak kendileri için düzenlenecek bir hizmet içi eğitim programına katılmaya istekli olup olmadıkları sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtların çözümlenmesi ile elde edilen değerler Çizelge 8'de verilmiştir.

Çizelge 8'de görüldüğü gibi, öğrenme stratejileri konusunda kendileri için düzenlenecek bir hizmet içi eğitim programına öğretmenlerin %47.6'sı oldukça çok,

%36.7'si de biraz katılma isteğinde olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %15.8'si ise böyle bir programa katılmayı düşünmediklerini açıklamışlardır. Elde edilen bu değerlerden, öğretmenlerin büyük bölümünün öğrenme stratejileriyle ilgili hizmet içi eğitim programına katılmaya istekli oldukları, ya da katılmaya gereksinme duydukları anlaşılmaktadır. Öğrenme stratejileriyle ilgili eğitime gereksinme duymasının, öğretmenlerin bu konuda kendilerini yeterli bulma dereceleriyle de paralellik gösterdiği söylenebilir.

Çizelge 8. Öğrenme stratejileri ile ilgili hizmetiçi eğitime katılmayı isteme durumları

Okul	Oldukça Çok		Biraz		Hiç		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
İlköğretim Okulları	66	39.1	62	36.7	41	24.2	169	100.0
Liseler	100	55.5	66	36.7	14	7.8	180	100.0
Toplam	166	47.6	128	36.7	55	15.8	349	100.0

$$Sd=2 \chi^2=20.01 \quad P<.05$$

İlköğretim okulu öğretmenleri ile lise öğretmenlerinin öğrenme stratejileri konusundaki hizmet içi eğitim programına katılmaya istekli olma durumları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı kaykare testi ile sınanmış ve sınama sonunda anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre, lise öğretmenlerinin öğrenme stratejileriyle ilgili eğitim almaya ilköğretim okulu öğretmenlerinden daha çok istek duydukları söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bilginin yoğun olarak öğrenilmesinin gereksinme olduğu çağımızda gerek okul öğrenmelerinde gerekse okul sonrası yaşam için gerekli olan öğrenmelerde başarılı olmanın en önemli anahtarı, etkili öğrenme yeterliliğine sahip olmaktır. Etkili öğrenmenin ana öge ya da süreçlerinden birini de öğrenmeyi öğrenme, onun kapsadığı öğrenme stratejileri oluşturmaktadır. Öğrenme stratejileri, öğrencinin kendi başına öğrenmesini kolaylaştıran tekniklerdir. Öğrenme stratejileri ile bir öğrenci, öğrenmelerini kendisi planlayıp yürütebilir, öğrenmelerini daha kolay ve kalıcı biçimde gerçekleştirebilir. Bu nedenle, hangi eğitim basamağında olurlarsa olsunlar, öğrencilerin öğrenme stratejilerini öğrenmeye gereksinimleri vardır. Öğrencilerin bu gereksinimlerinin karşılanması, okulların eğitim programlarına öğrenme stratejilerinin öğretiminin doyurucu biçimde sokulmasıyla olanaklıdır.

Bu araştırma ile ilköğretim okulları ile liselerin eğitim programlarında öğrenme stratejilerinin öğretilmesine yeterince yer verilip verilmediği saptanmaya çalışılmıştır.

2001-2002 öğretim yılında Eskişehir ilinde bu okullarda görev yapan 349 öğretmenin görüşlerinin alınarak gerçekleştirildiği araştırmanın verilerinin çözümlenmesiyle şu sonuçlar elde edilmiştir:

Öğrenme stratejilerinin ders dışında kurs, seminer ya da toplantı gibi etkinliklerle öğrencilere öğretimine, ilköğretim okulları ile liselerin büyük bölümünde az yoğunlukta yer verilmekte, küçük bir bölümünde ise hiç yer verilmemektedir.

İlköğretim okulu ile liselerde yaklaşık bütün öğretmenler derslerinde öğrenme stratejilerinin öğretimini yapmaktadırlar. Ancak bu öğretimin yoğunluğu da, az denebilecek düzeydedir. Öte yandan, öğretmenlerin büyük bir bölümü derslerde öğrenme stratejilerini konuları işledikleri sırada öğretmeyi tercih etmektedirler. Liselerdeki öğretmenlerin bir bölümü ilköğretim okulu öğretmenlerinden farklı olarak öğrenme stratejilerini öğretmeyip yalnız onları öğrenmelerinde kullanmalarının yararlı olacağını belirtmektedirler.

Öğretmenlerin yaklaşık tümü, ilköğretim okulları ile liselerde öğrencilere öğrenme stratejilerini öğretmenin yararlı olacağına inanmaktadırlar.

İlköğretim okulu öğretmenleri ile lise öğretmenleri arasında farklılık olmakla birlikte, öğretmenler genel olarak öğrenme stratejileriyle ilgili öğrenmelerini yüksek öğrenimleri sırasında ders olarak, konuyla ilgili kitaplar okuyarak, öğretmenlikleri sırasında hizmet içi eğitim programına katılarak edinmişlerdir.

Öğretmenlerin tümünün öğrenme stratejileri konusunda kendilerini yeterli görmelerine karşılık bunların büyük bölümünün yeterlilik düzeyi –kendi bildirimlerine göre- düşüktür. Bu, onların öğrenme stratejilerini öğrencilerine etkili biçimde öğretmesine olanak vermeyecek bir düzey olarak nitelendirilebilir.

Öğretmenlerin büyük bir bölümü, öğrenme stratejileriyle ilgili olarak düzenlenecek bir hizmet içi eğitim programına katılmaya istek duymaktadırlar. Lise öğretmenlerinin bu isteği ilköğretim okulu öğretmenlerinden daha çok duydukları anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin bu istekliliği, onların -yeterlilik düzeylerinin düşük olması göz önünde tutulduğunda- öğrenme stratejilerini öğrenme gereksinmesi içinde olduklarının bir göstergesi sayılabilir. Bütün bu sonuçlara dayalı olarak, ilköğretim okulları ile liselerin eğitim programlarında öğrenme stratejilerinin öğretimine gerek dersler dışında gerekse derslerde yer verilmekle birlikte bunların doyurucu yoğunlukta olmadığı, öğretmenlerin öğrencilerine öğrenme stratejilerinin öğretimini etkili biçimde yapmaya olanak verecek yeterlilikten uzak olduğu, bunun yanı sıra öğretmenlerin öğrenme stratejileriyle ilgili eğitim almaya istekli oldukları söylenebilir.

Araştırmada yukarıda açıklanan sonuçlar göz önünde bulundurularak şu öneriler geliştirilmiştir:

Gerek ilköğretim okulu gerekse lise programlarında öğrenme stratejilerinin öğretimine yeterince yer verilmelidir. Öğrenme stratejilerinin özellikle ders içerisinde konular işlenirken öğrencilere öğretilmesi, öğretimde açıklamaların ötesinde uygu-

lama yaptırılması daha etkili sonuçlar verebilir. Öğrenme stratejilerin öğretimine yalnız kimi derslerde değil, tüm derslerde yer verilmelidir.

Öğretmenler, öğrenme stratejileri ve öğretimi ile ilgili olarak üst düzeyde yeterliliğe sahip kılınmalıdır. Bu amaçla, onlar için öğrenme stratejilerinin öğretimine dönük hizmet içi eğitim programları düzenlenebilir ve bu programlara olabildiğince çok öğretmenin katılımı sağlanabilir. Ayrıca, kılavuz niteliğinde basılı gereçler hazırlanarak öğretmenlere dağıtılabilir.

İlköğretim okulları ile liselerdeki öğrencilerin çeşitli zamanlarda öğrenme stratejilerini kullanma durum ve düzeyleri belirlenmelidir. Envanterler, anketler ya da gözlemler aracılığıyla her bir öğrenci için yapılacak bu belirlemeler çözümlenerek değerlendirilmelidir. Sonuçlar doğrultusunda gereksinme duyan öğrencilere yönelik geliştirici çalışmalar düzenlenmelidir.

Öğrencilerin, özellikle öğrenme sorunları olan öğrencilerin öğrenme stratejilerini öğrenmeleri, ek öğretim gereçleriyle desteklenmelidir. Bunun için öğrencilere yararlanabilecekleri örnek ve alıştırmaları kapsayan basılı gereçler sunulabilir.

Eğitim fakültelerinde öğretmen eğitimi programlarına öğrenme stratejileri ve onların öğretimine dönük ders ya da dersler konarak öğretmenlerin hizmet öncesinde bu konularda yeterlilik kazanmalarını sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Babadoğan, C. (1996). *Modern öğretim stratejilerinin öğretim-öğrenim süreçlerine yansması*. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Derry, S.J. (1989). Putting learning strategies to work. *Educational Leadership*. 46, 4: 2-7.
- Erden, M. ve Demirel, M. (1993). İlkokul beşinci sınıf öğrencilerinin kullandıkları öğrenme stratejilerinin etkililiği. *İzmir 1.Eğitim Kongresi Bildirileri*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi, 1993: 254-261.
- Küçükahmet, L. (1993). *Öğrencilerin çalışma alışkanlık ve tutumları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Özer, B. (1993). *Öğretmen adaylarının etkili öğrenme ve ders çalışmadaki yeterliliği*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Öztürk, B. (1995). *Genel öğrenme stratejilerinin öğrenciler tarafından kullanılma durumları*. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*. Ankara.
- Somuncuoğlu, Y. ve Yıldırım, A. (2000). Öğrenme stratejileri kullanımının çeşitli değişkenlerle ilişkisi. *Eğitim ve Bilim*. 25, (115): 57-64.
- Talu, N. (1997). *Ankara Özel Tevfik Fikret Lisesi 10. sınıf öğrencilerinin kullandıkları öğrenme stratejilerinin akademik başarıları üzerindeki etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Watkins, C., Carnell, E., Lodge, C., Wagner, P. ve Whalley, C. (2000). *Learning about learning: resources for supporting effective learning*. London: Routledge.
- Weinstein, C. ve Mayer, R.E. (1986). The teaching of learning strategies. In: Witrock, M.C. (Ed.). *Handbook of research on teaching*. 3rd edition. New York: Macmillan Company, 1986: 315-327.